

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Pracovní verze

Socioekonomická geografie

4. kapitola

Prostorová diferenciacie obyvateľstva a celková charakteristika územní koncentrace obyvateľstva. Migrační procesy v historických i současných souvislostech

Struktura kapitoly:

- 4.1 Rozmístění populace a vývoj světové populace v čase
- 4.2 Dynamika obyvateľstva
- 4.3 Struktura obyvateľstva
- 4.4 Migrační procesy v historických i současných souvislostech

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Pracovní verze

4 Prostorová diferenciacie obyvateľstva a celková charakteristika územní koncentrace obyvateľstva. Migrační procesy v historických i současných souvislostech

4.1 Rozmístění populace a vývoj světové populace v čase

Rozmístění lidstva na Zemi je nerovnoměrné, ovlivněné primárně geografickými podmínkami (klíma, reliéf, dostupnost vody), ale také faktory socioekonomickými, které v historickém vývoji mohou měnit svůj význam. Z hlediska osídlení rozlišujeme tři základní typy území (Kunc in Toušek, Kunc, Vystoupil a kol., 2008):

- Ekumena – území trvale osídlené a hospodářsky člověkem využívané (cca 43 % rozlohy souše).
- Anekumena – neosídlené oblasti (polární oblasti, pouště, vysokohorské oblasti – cca 37 % rozlohy souše).
- Subekumena (semiekumena) – oblasti krátkodobě obývané a hospodářsky využívané (cca 20 % rozlohy souše).

Nerovnoměrnost zalidnění lze dokumentovat prostřednictvím ukazatele obecná hustota zalidnění, tj. počet obyvatel daného území na 1 km² plochy tohoto území (může se jednat o kontinent, stát, správní/statistickou jednotku v rámci státu). Vedle obecné hustoty zalidnění lze využívat specifické hustoty zalidnění, kdy přepočítáme počet obyvatel na zastavěnou plochu, zemědělskou půdu, příp. ornou půdu atd.

Pracovní verze

Tabulka 4.1: Státy s nejvyšší a nejnižší hustotou zalidnění, 2016

Stát	Hustota zalidnění	Stát	Hustota zalidnění
Macao SAR, China	20203,5	Mauritania	4,2
Monaco	19249,5	Canada	4,0
Singapore	7908,7	Botswana	4,0
Hong Kong SAR, China	6996,9	Guyana	3,9
Gibraltar	3440,8	Suriname	3,6
Bahrain	1848,5	Libya	3,6
Maldives	1391,6	Iceland	3,3
Malta	1365,5	Australia	3,1
Bermuda	1306,6	Namibia	3,0
Bangladesh	1251,8	Mongolia	1,9
World	57,4	European Union	120,7

Zdroj: vlastní tabulka podle údajů Světové banky dostupných on-line na http://data.worldbank.org/indicator/EN.POP.DNST?name_desc=true [cit 2017-07-18]

Nejvyšší hustotu obvykle vykazují malé státy s velkou koncentrací obyvatel, jak vyplývá z tabulky 1. Státy s velkou rozlohou, ale složitějšími geografickými podmínkami (pouště velehory apod.) se obvykle vyznačují nižší hodnou hustoty zalidnění (srovnej tabulku 4.1 a 4.2).

Tabulka 4.2: Nejlidnatější státy světa, 2016

Pořadí	Stát	počet obyv. v tis.	Pořadí	Stát	počet obyv. v tis.
1	China	1 378 665	21	France	66 896
2	India	1 324 171	22	United Kingdom	65 637
3	United States	323 128	23	Italy	60 601
4	Indonesia	261 115	24	South Africa	55 909
5	Brazil	207 653	25	Tanzania	55 572
6	Pakistan	193 203	26	Myanmar	52 885
7	Nigeria	185 990	27	Korea, Rep.	51 246
8	Bangladesh	162 952	28	Colombia	48 653
9	Russian Federation	144 342	29	Kenya	48 462
10	Mexico	127 540	30	Spain	46 444
11	Japan	126 995	31	Ukraine	45 005
12	Philippines	103 320	32	Argentina	43 847
13	Ethiopia	102 403	33	Uganda	41 488
14	Egypt, Arab Rep.	95 689	34	Algeria	40 606
15	Vietnam	92 701	35	Sudan	39 579
16	Germany	82 668	36	Poland	37 948
17	Iran, Islamic Rep.	80 277	37	Iraq	37 203
18	Turkey	79 512	38	Canada	36 286
19	Congo, Dem. Rep.	78 736	39	Morocco	35 277
20	Thailand	68 864	40	Afghanistan	34 656

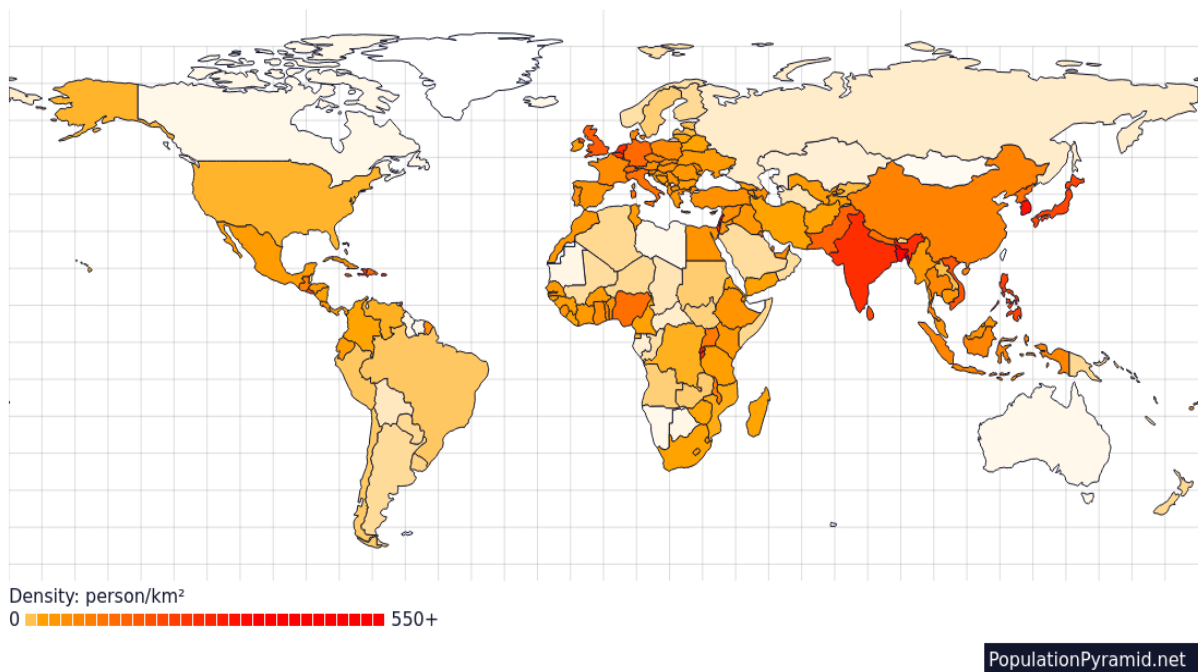
Zdroj: vlastní tabulka podle údajů Světové banky dostupných on-line na <http://data.worldbank.org/data-catalog/Population-ranking-table> [cit 2017-07-18]

Hustotu obyvatel jednotlivých zemí světa znázorňuje následující kartogram 1. Při hodnocení hustoty obyvatel je třeba vzít v úvahu velikost území a jeho rozmanitost zejména s ohledem na fyzickogeografické podmínky (v následujícím kartogramu je hustota uvedena na úrovni státu, nicméně uvnitř jednotlivých zemí se tato hodnota může velmi výrazně lišit – viz např. skandinávské země, Kanada či Rusko).

Obrázek 4.1: Hustota obyvatel 2017

2017
Population Density

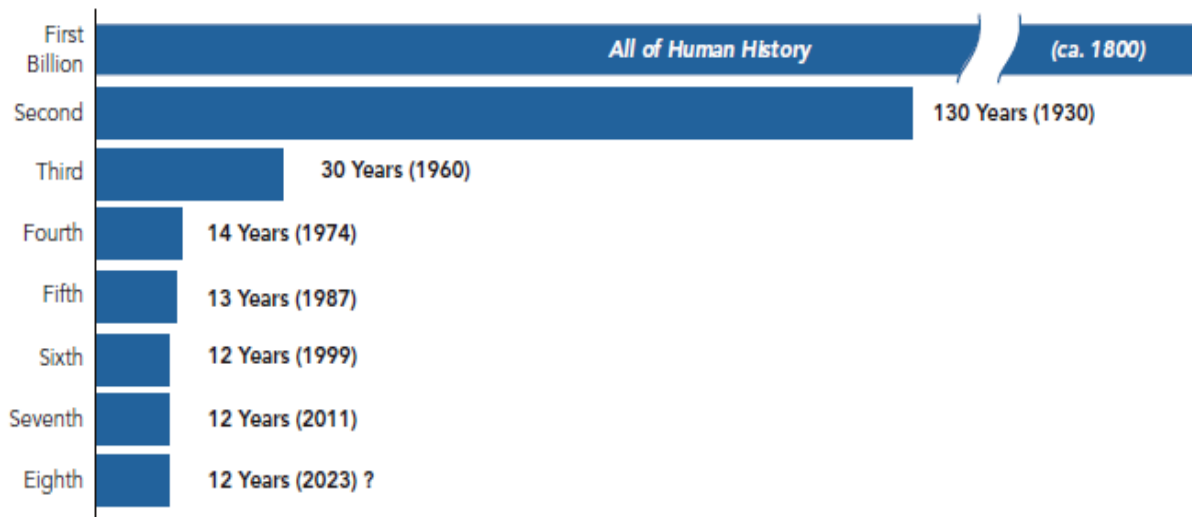
Zdroj: <https://images.populationpyramid.net/capture/?selector=%23pp-share-container&url=https%3A%2F%2Fwww.populationpyramid.net%2Fpopulation-density%2F2017%2F%3Fshare%3Dtrue>, [cit 2018-04-29]

Pracovní verze

Vývoj světové populace v čase lze dokumentovat pomocí následujícího grafu. Nárůst populace byl spojen se zlepšením ekonomických a sociálních podmínek, stejně jako s rozvojem hygieny a zdravotnické péče.

Graf 4.1: Vývoj světové populace v čase

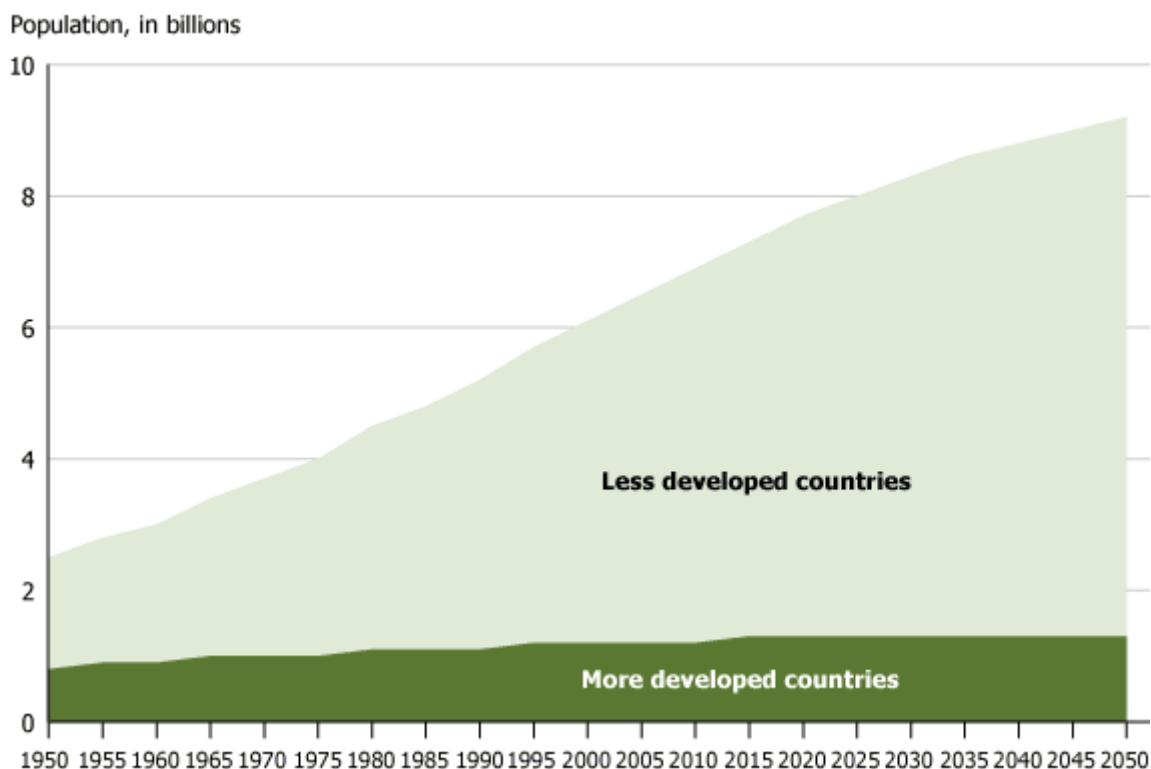

Zdroj: Population Reference Bureau, <http://www.prb.org/Publications/Datasheets/2011/world-population-data-sheet/data-sheet.aspx> [cit 2017-07-31]

V této souvislosti je třeba si uvědomit, že růst světové populace je nerovnoměrný. Z dalšího grafu vyplývá, že mnohem výrazněji populačně rostou ekonomicky méně vyspělé země.

Graf 4.2: Vývoj světové populace 1950-2050

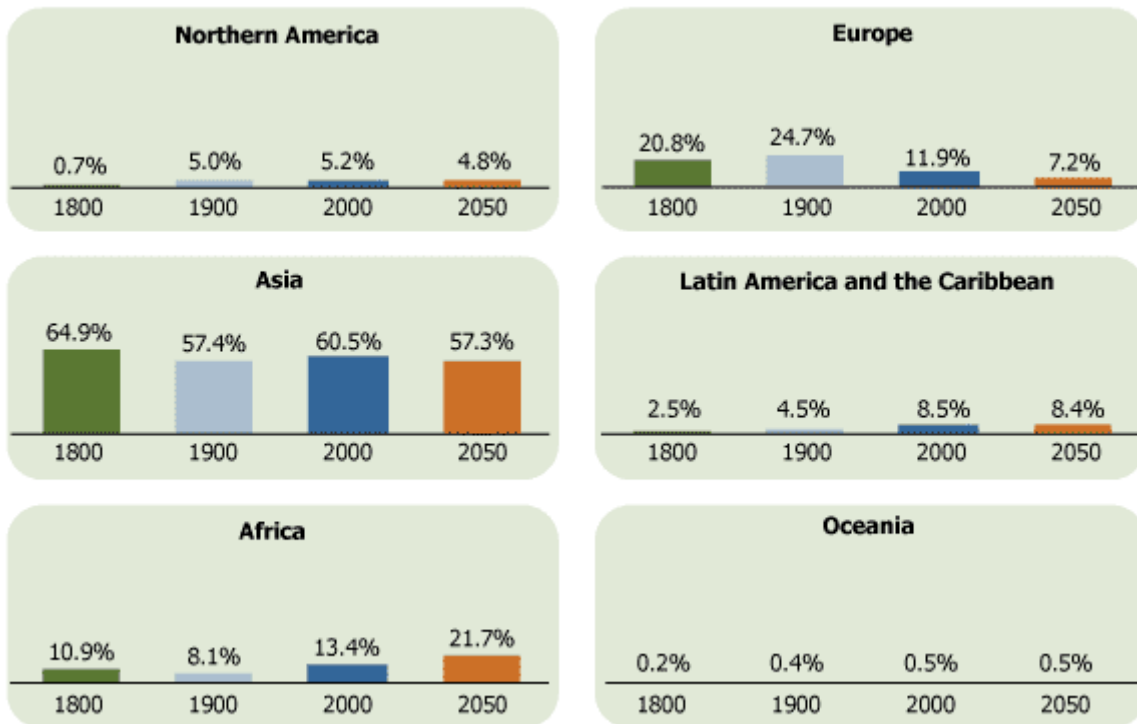
Zdroj: Population Reference Bureau podle OSN (2008), <http://www.prb.org/Publications/Lesson-Plans/HumanPopulation/PopulationGrowth.aspx> [cit 2017-09-12]

Následující obrázek ukazuje rozdělení světové populace podle makroregionů a změny podílů na světové populaci v čase (včetně predikce pro r. 2050). Zatímco Asie si po celou dobu drží dominanci z hlediska celkového podílu na počtu obyvatel Země (i když podíl v čase mírně klesá), podíl Evropy by se měl v budoucnosti poměrně výrazně snížit, a to zejména ve prospěch Afriky.

Pracovní verze

Obrázek 4.2: Rozdělení světové populace podle makroregionů, 1800-2050

Zdroj: Population Reference Bureau podle OSN (2006), <http://www.prb.org/Publications/Lesson-Plans/HumanPopulation/PopulationGrowth.aspx> [cit 2017-09-12]

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Pracovní verze

4.2 Dynamika obyvatelstva

Dynamiku obyvatelstva rozumíme pohyb obyvatelstva v čase a prostoru. Rozlišujeme tři základní pohyby obyvatelstva – přirozený, mechanický a socioekonomický.

Přirozený pohyb obyvatel vyplývá z přirozeného běhu života. Mezi základní ukazatele patří porodnost a úmrtnost.

Hrubá míra celkové porodnosti – poměr počtu všech narozených a středního stavu obyvatel¹ v daném území za danou časovou jednotku (obvykle rok).

Hrubá míra živorodnosti (hrubá míra porodnosti) - poměr počtu živě narozených a středního stavu obyvatel v daném území za danou časovou jednotku (obvykle rok).

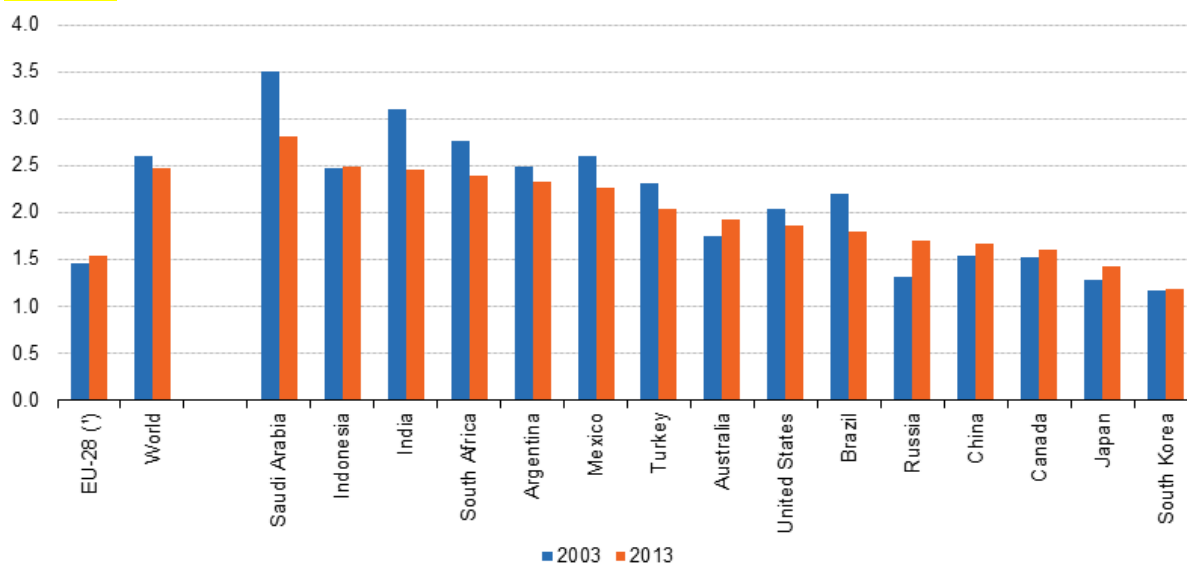
S porodností se pojí i další ukazatel – obecná míra plodnosti, kterou lze zjednodušeně definovat jako poměr počtu živě narozených dětí na 1000 žen v reprodukčním věku (obvykle 15-49 let) v daném území za danou časovou jednotku. Hodnota tohoto ukazatele je ovlivněna celkovou socioekonomickou situací, ale i kulturou společnosti, významem náboženství, které ovlivňuje roli ženy ve společnosti apod.

¹ Střední stav obyvatel podle ČSÚ: počet obyvatel daného území v okamžiku, který byl zvolen za střed sledovaného období. Za střední stav obyvatelstva v kalendářním roce je tedy v ČR považován počet obyvatel daného území o půlnoci z 30. 6. na 1. 7. sledovaného roku, za střední stav obyvatelstva v kalendářním pololetí nebo čtvrtletí je považován průměr středních měsíčních stavů za dané období, přičemž měsíční střední stav je průměrem z počátečního a koncového stavu daného měsíce.

Pracovní verze

Graf 4.3: Obecná míra plodnosti 2003 a 2013 – porovnání EU28 a vybraných států světa

(*) Provisional estimates for 2013.

Zdroj: Eurostat, http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Fertility_rate,_2003_and_2013.png, [cit 2017-07-18]

Hrubá míra úmrtnosti - poměr počtu všech zemřelých a středního stavu obyvatel v daném území za danou časovou jednotku (obvykle rok).

Dále lze uvést specifické ukazatele úmrtnosti, např. míra úmrtnosti podle pohlaví, podle věku, podle příčiny smrti apod. Ukazatel kojenecké úmrtnosti (tj. počet dětí zemřelých 1 roku věku na 1000 živě narozených dětí) se využívá jako ukazatel celkové socioekonomické vyspělosti státu. Dalším takovým ukazatelem je naděje dožití (střední délka života) – průměrný věk dožití obyvatele určitého území v určitém věku. Který se počítá na základě úmrtnostních tabulek. Obvykle se uvádí zvlášť pro muže a pro ženy.²

Z následujícího grafu vyplývá, že počty živě narozených a zemřelých se v zemích EU28 je od poloviny devadesátých let 20. století se k sobě přibližují, což znamená, že obyvatel přirozenou

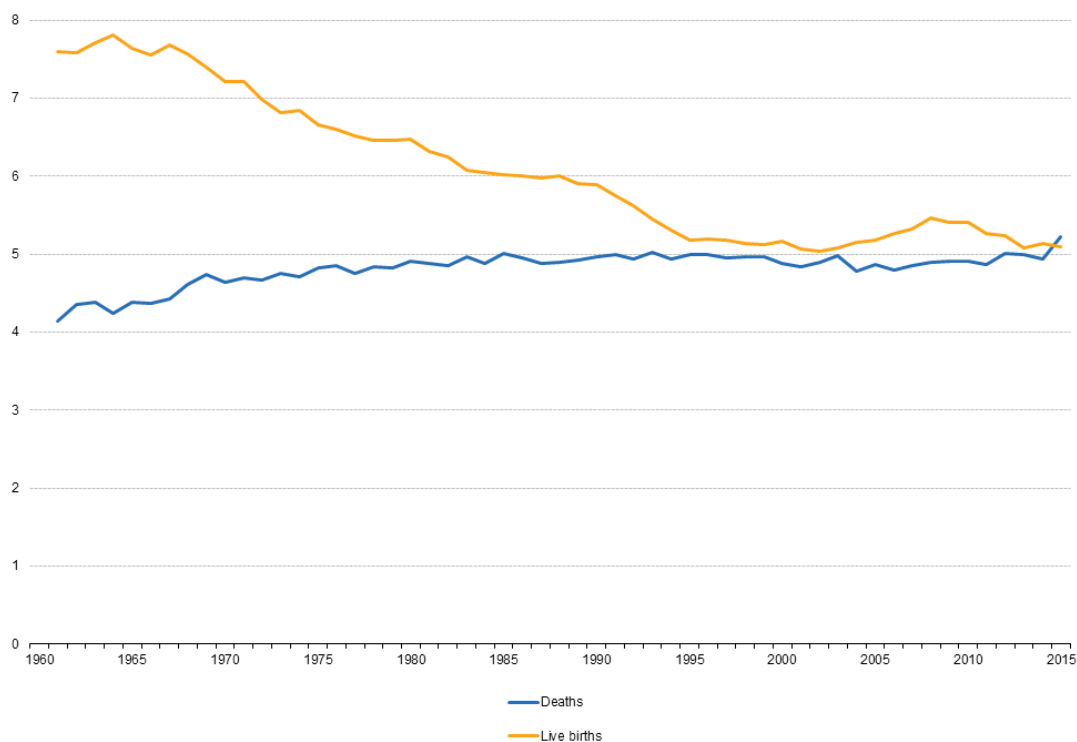
² Aktuální hodnoty tohoto, ale i dalších ukazatelů na úrovni jednotlivých makroregionů světa či států lze najít na webových stránkách Population Reference Bureau (www.prb.org)

Pracovní verze

cestou v těchto zemích nepřibývá. Právě z údajů o porodnosti a úmrtnosti pak počítáme přirozený přírůstek/úbytek obyvatel. Jedná se o rozdíl mezi počtem narozených a zemřelých v daném území za danou časovou jednotku (obvykle rok). Je-li výsledkem kladné číslo, mluvíme o přirozeném přírůstku obyvatel, je-li záporné, pak o přirozeném úbytku obyvatel.

Graf 4.4: Vývoj hrubé míry živorodnosti a hrubé míry úmrtnosti v EU28, 1960-2015

(*) 1960: not available. Excluding French overseas departments up to and including 1997.
Source: Eurostat (online data code: demo_gind)

Zdroj: Eurostat, http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/images/9/95/Births_and_deaths%2C_EU-28%2C_1961%E2%80%932015_%28%C2%B9%29_%28million%29_YB16.png [cit 2017-07-18]

Přirozený přírůstek/úbytek obyvatel a jeho predikce jsou významné z pohledu ekonomického, neboť vytvářejí představu o disponibilní pracovní síle a spolu s dalšími údaji (např. věková struktura, index stárí, naděje dožití) jsou důležité pro utváření hospodářské, sociální, vzdělávací a dalších koncepcí jak na úrovni státu, příp. mezinárodních seskupení, tak regionů.

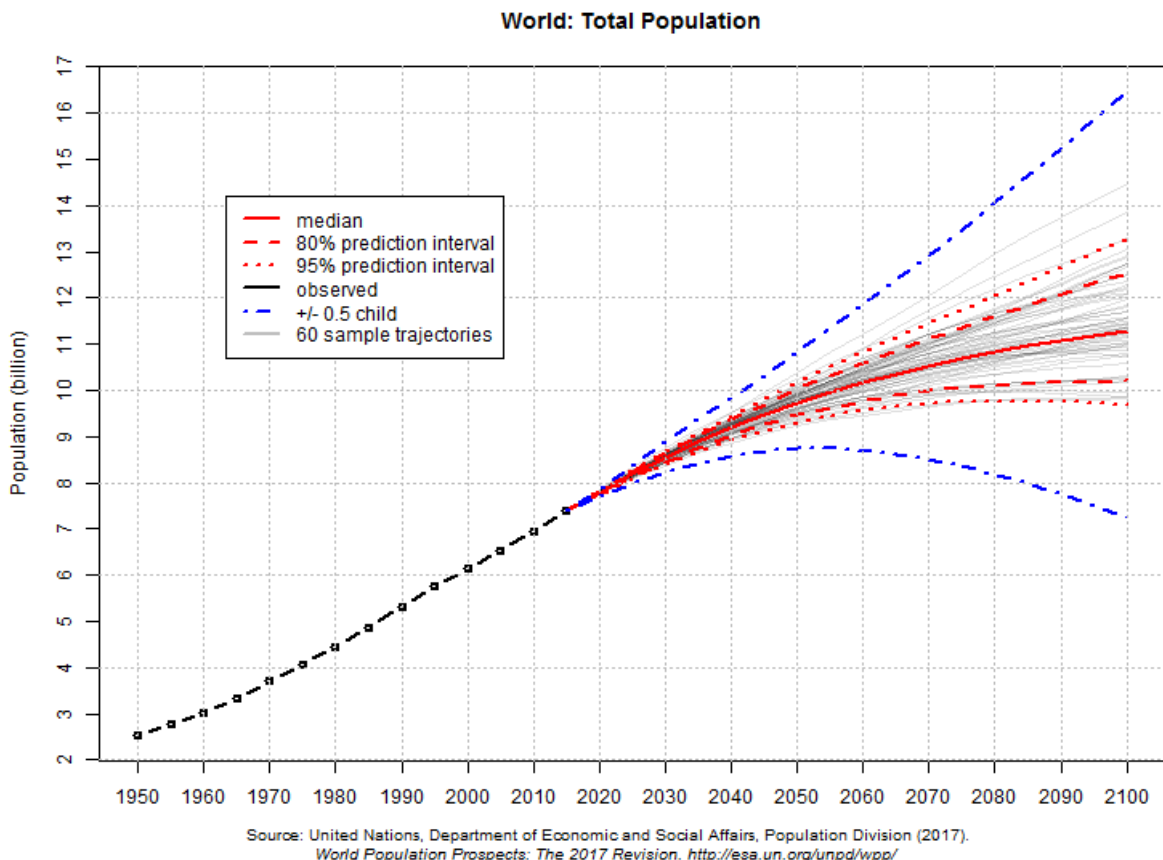

Pracovní verze

Proto se také vytvářejí predikce počtu obyvatel, které by měly napomoci odhadnout populační vývoj v území a adekvátně tomu pak zabezpečit potřebné veřejné služby.

Následující graf představuje predikci obyvatelstva, kterou publikovalo OSN. Jedná se o tři scénáře možného vývoje, které se odvíjejí zejména od populačního vývoje v méně vyspělých státech světa. Projekce obyvatelstva vycházejí z pravděpodobnostních projekcí celkové plodnosti a délky života při narození na základě odhadů revize světové populace z roku 2017.

Graf 4.5: Vývoj počtu obyvatel světa od r. 1950 a predikce po r. 2017

Zdroj: OSN, <https://esa.un.org/unpd/wpp/Graphs/Probabilistic/POP/TOT/> [cit 2017-07-31]

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Pracovní verze

S přirozeným pohybem obyvatelstva je spojen velmi důležitý pojem *demografického přechodu*. Jedná se v podstatě o společenský proces způsobený celou řadou vzájemně se ovlivňujících faktorů, který vede ke změnám reprodukce obyvatel; mění se přirozený přírůstek v důsledku změn – snížením porodnosti a úmrtnosti (Klufová, Poláková, 2010).³

Aktuální informace o světové populaci lze najít na webových stránkách OSN (<https://www.un.org/development/desa/en/key-issues/population.html>) nebo Population Reference Bureau (<http://www.prb.org/Publications.aspx>).

Mechanický pohyb (mobilitu) obyvatel lze rozdělit do základních čtyř skupin: migrace (stěhování), sezónní migrace (dočasné změny pobytu obyvatel), kyvadlová migrace (dojíždka do škol a do zaměstnání) a nepravidelné dočasné pohyby obyvatel (cesty za službami, v rámci cestovního ruchu apod.).

Migrace znamená změnu obce trvalého bydliště. K základním ukazatelům patří:

Hrubá migrace (migrační obrat, angl. gross migration, migration turnover) - součet všech přistěhovalých (imigrantů) a vystěhovalých v daném území za danou časovou jednotku.

Migrační saldo (přírůstek stěhováním, angl. net migration) – rozdíl mezi počtem přistěhovalých (imigrantů) a vystěhovalých (emigrantů) v daném území za danou časovou jednotku. Je-li kladné, hovoříme o čisté imigraci, je-li záporné, o čisté emigraci.

Migrace (stěhování) lze dělit na legální a nelegální, vnitřní (uvnitř státu) a mezinárodní, dobrovolnou (vlastní iniciativa migranta) a násilnou (nedobrovolnou, vynucenou), dále, na individuální nebo skupinovou či na výběrovou a masovou.

Faktory, které ovlivňují rozhodování o migraci, rozdělujeme do dvou skupin – „push“ (důvody, proč opustit zemi) a „pull“ (důvody, proč jít do dané země). Mezi push faktory řadíme: politickou nestabilitu (může vést až k vojenským konfliktům), nízkou životní úroveň, chudobu a s ní spojené problémy (nemoci, vzdělání...), přírodní či průmyslové katastrofy. K pull faktorům patří: vysoká ekonomická úroveň, sociální zajištění, dodržování lidských práv, pozitivní bezpečnostní situace v zemi apod. (Klufová, Poláková, 2010)

³ Začátek prvního demografického přechodu časově řadíme na konec 18. století, kdy v nejvyspělejších zemích docházelo k poklesu jak úmrtnosti, tak porodnosti. Období od poloviny 60. let 20. století e označuje jako druhý. demografický přechod, který je charakteristický změnou reprodukčního chování v důsledku možností antikoncepce, změnou postavení dítěte v rodině, ale také změnou fungování rodiny. (Klufová, Poláková, 2010)

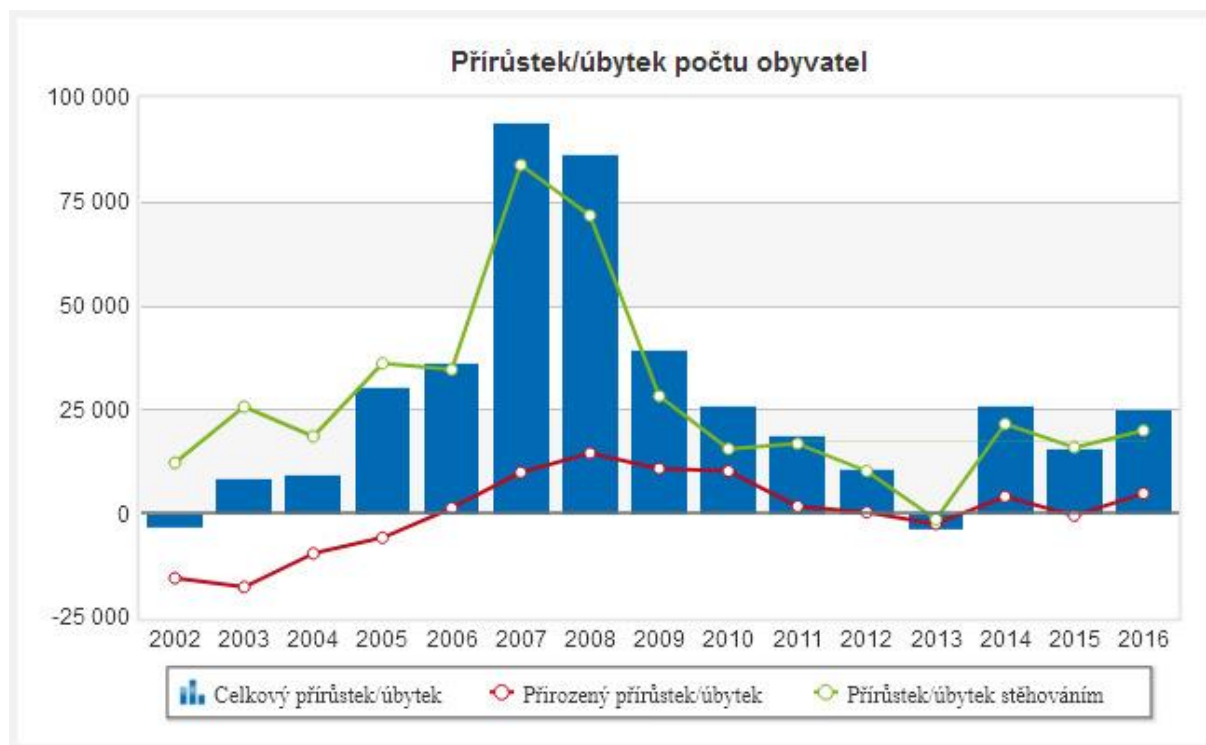
Pracovní verze

Zajímavá data o migraci a jejich vizualizaci (tabulky, grafy, interaktivní mapy) lze najít na webových stránkách International Organization for Migration (<https://www.iom.int/world-migration>), Migration Policy Institute (<http://www.migrationpolicy.org/>) nebo OSN (<http://www.un.org/en/development/desa/population/migration/index.shtml>).

Na základě dat o přirozeném přírůstku/úbytku obyvatel a migračním saldu lze určit **celkový přírůstek obyvatel** (v daném území za danou časovou jednotku), jako rozdíl těchto dvou údajů.

Jednoduše: **celkový přírůstek = porodnost – úmrtnost + přistěhovalí – vystěhovalí**. Pro porovnání pak využíváme přepočtu na 1000 obyvatel středního stavu. Vývoj počtu obyvatel ČR 2002-2016 ukazuje následující graf.

Graf 4.6: Vývoj počtu obyvatel ČR v letech 2002-2016

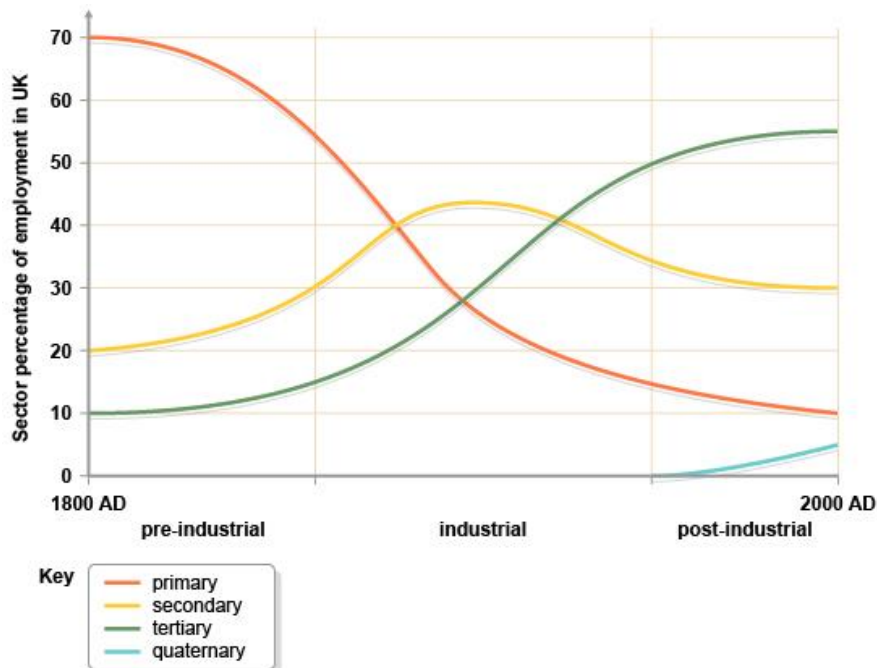
Zdroj: ČSÚ, https://www.czso.cz/csu/czso/obyvatelstvo_lide, [cit 2017-09-19]

Pracovní verze

Socioekonomický pohyb obyvatel představuje změny v sociální a ekonomické struktuře. Obyvatelstvo lze strukturovat podle různých znaků sociálních (rodinný stav), kulturních (úroveň dosaženého vzdělání) či ekonomických (zaměstnanost, nezaměstnanost). Následující graf znázorňuje strukturu zaměstnanosti podle sektorů ve Velké Británii od r. 1800. Z grafu vyplývají změny, které byly ovlivněny rozvojem ekonomiky, vznikem nových technologií a rozvojem sektoru služeb ve 20. století. V průběhu dvou století dochází k postupnému přesunu pracovní síly ze zemědělství do průmyslu a do služeb.

Graf 4.7: Změny struktury zaměstnanosti obyvatel ve Velké Británii, 1800 – 2000

Zdroj: BBC,

http://www.bbc.co.uk/schools/gcsebitesize/geography/economic_change/characteristics_industry_rev3.shtml,

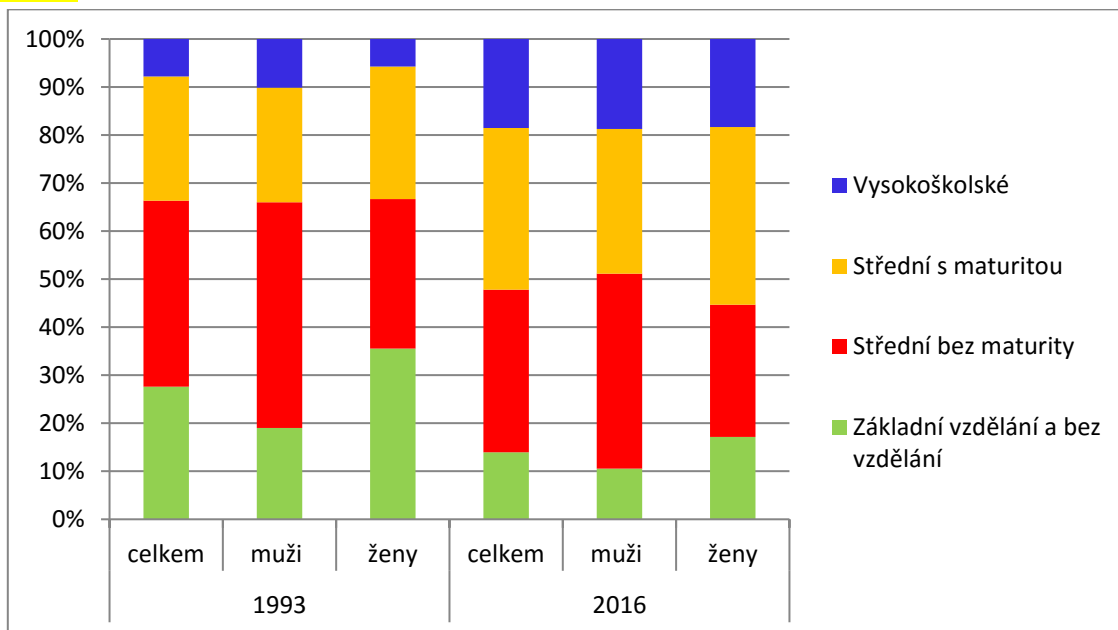
[cit 2017-08-30]

Pracovní verze

Jiným příkladem může být vzdělanostní struktura obyvatel podle nejvyšší dosažené úrovně formálního vzdělání. Na příkladu České republiky můžeme porovnat změny vzdělanostní struktury obyvatel starších 15 let mezi r. 1993 a 2016, a to nejen celkově, ale i podle pohlaví.

Graf 4.8: Změna vzdělanostní struktury obyvatel starších 15 let v ČR, 1993 a 2016

Zdroj: vlastní tabulka podle údajů ČSÚ

Z grafu vyplývá výrazný pohyb obyvatel během 23 let ze skupin s nižší dosaženou úrovní formálního vzdělání do skupin vyšších (středoškolské s maturitou a vysokoškolské vzdělání).

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Pracovní verze

4.3 Struktura obyvatelstva

Obyvatelstvo lze strukturovat podle znaků:

biologických,

ekonomických,

sociálních a

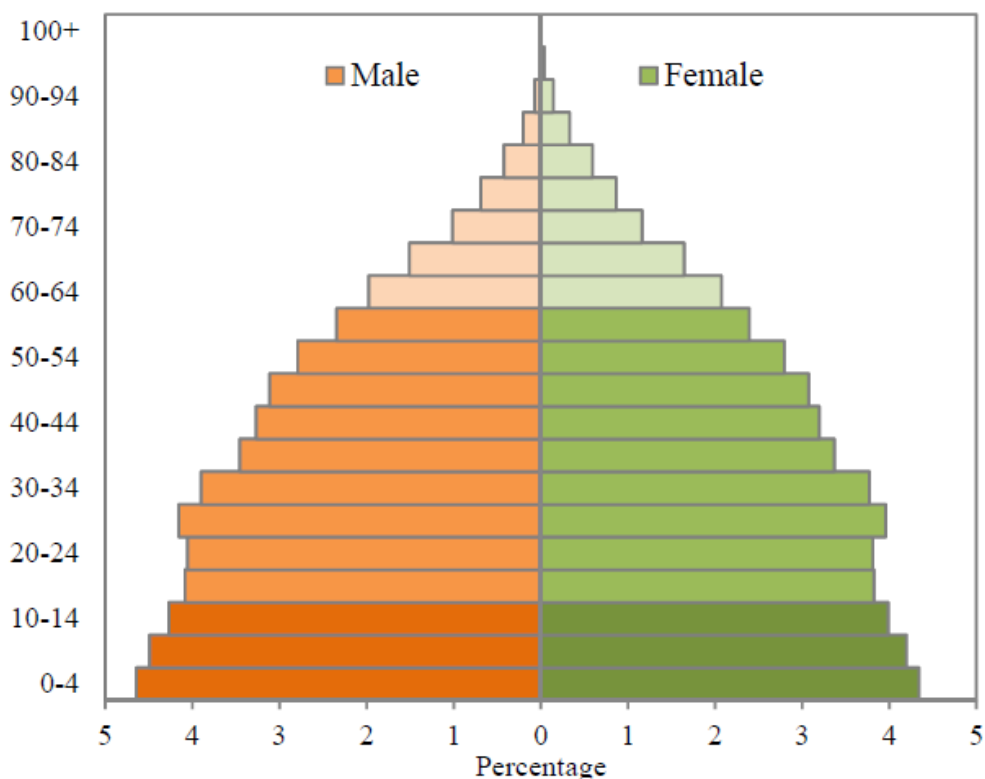
kulturních.

Struktura podle biologických znaků

K nejvýznamnějším patří struktura obyvatel podle pohlaví a věku, která je velmi důležitá z pohledu základních informací o populaci a jejím dalším vývoji. Ke znázornění této struktury se využívá tzv. věková pyramida, která zachycuje jednotlivé věkové skupiny obyvatelstva – jejich počet a složení podle pohlaví. Věkovou pyramidu světové populace v r. 2017 ukazuje následující graf.

Graf 4.9: Věková pyramida světové populace v r. 2017

Zdroj: OSN, Department of Economic and Social Affairs, Population Division (2017). *World Population Prospects: The 2017 Revision*.⁴

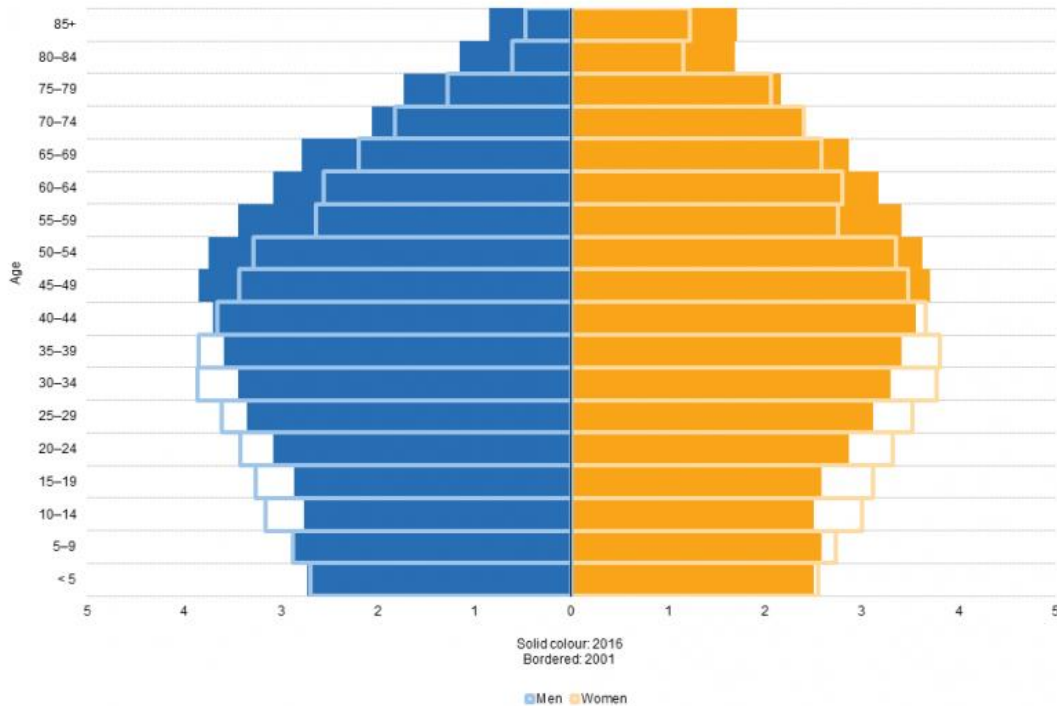
Pro porovnání uvádíme věkovou pyramidu EU28, kde jsou patrné rozdíly v zastoupení zejména starších věkových skupin. To souvisí s procesem stárnutí populace, který je nejen ovlivněn reprodukčním chováním, ale také vysokou socioekonomickou úrovní těchto států (zdravotní péče, sociální služby apod.) a do budoucna přináší problémy zejména ve vazbě na trh práce, zajištění a změnu veřejných služeb apod.

⁴ OSN, Department of Economic and Social Affairs, Population Division (2017). *World Population Prospects: The 2017 Revision* New York: United Nations

Pracovní verze

Graf 4.10: Věková pyramida populace EU28, 2001 a 2016

Note: Break in series. 2016: estimate, provisional.
Source: Eurostat (online data code: demo_pjangroup)

Zdroj: EUROSTAT, [http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Population_pyramids,_EU-28,_2001_and_2016_\(%25_of_the_total_population\).png](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Population_pyramids,_EU-28,_2001_and_2016_(%25_of_the_total_population).png), [cit 2017-09-19]

Dále je možné populaci z hlediska biologických znaků strukturovat např. podle rasy, zdravotního stavu.

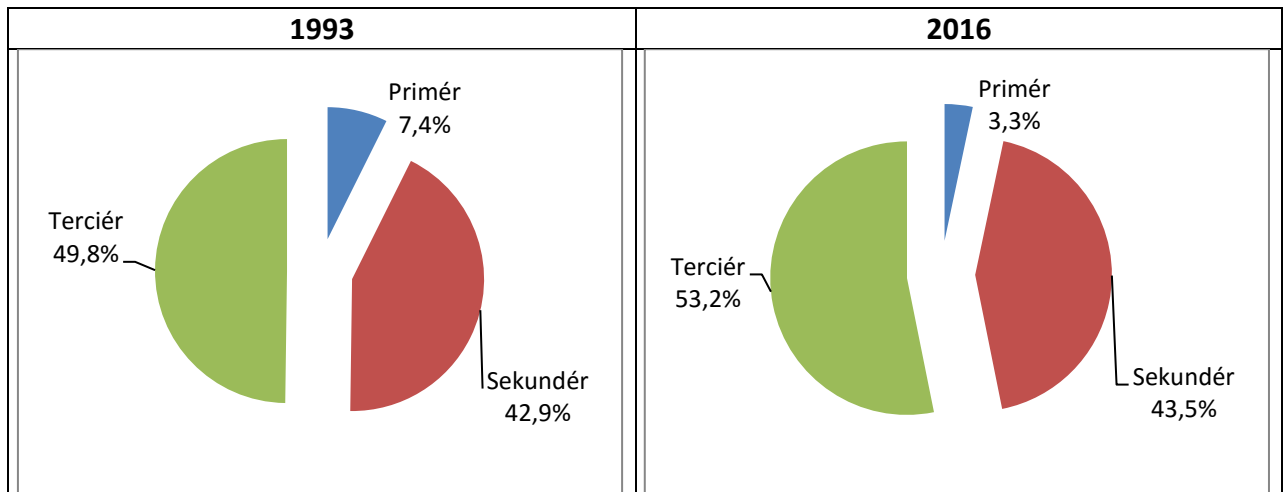
Pracovní verze

Struktura podle ekonomických znaků

Populaci lze strukturovat podle ekonomické aktivity (osoby ekonomicky aktivní a neaktivní) – s tím také souvisí důležitý ukazatel míra ekonomické aktivity jako podíl počtu zaměstnaných a nezaměstnaných (pracovní síly) na počtu všech osob starších 15-ti let (ČSÚ⁵).

Dalším ukazatelem pro strukturaci populace může být zaměstnanost (osoby zaměstnané a nezaměstnané), zaměstnanost podle sektorů národního hospodářství (primér – zemědělství a lesnictví, sekundér – průmysl a stavebnictví, terciér – služby), postavení v zaměstnání, struktura populace podle příjmů apod. Následující graf ukazuje strukturu zaměstnanosti sektorů národního hospodářství v ČR.

Graf 4.11: Struktura zaměstnanosti v ČR, 1993 a 2016

Zdroj: Vlastní graf podle dat ČSÚ

⁵ ČSÚ, https://www.czso.cz/csu/czso/zam_vsps, [cit 2017-09-19]

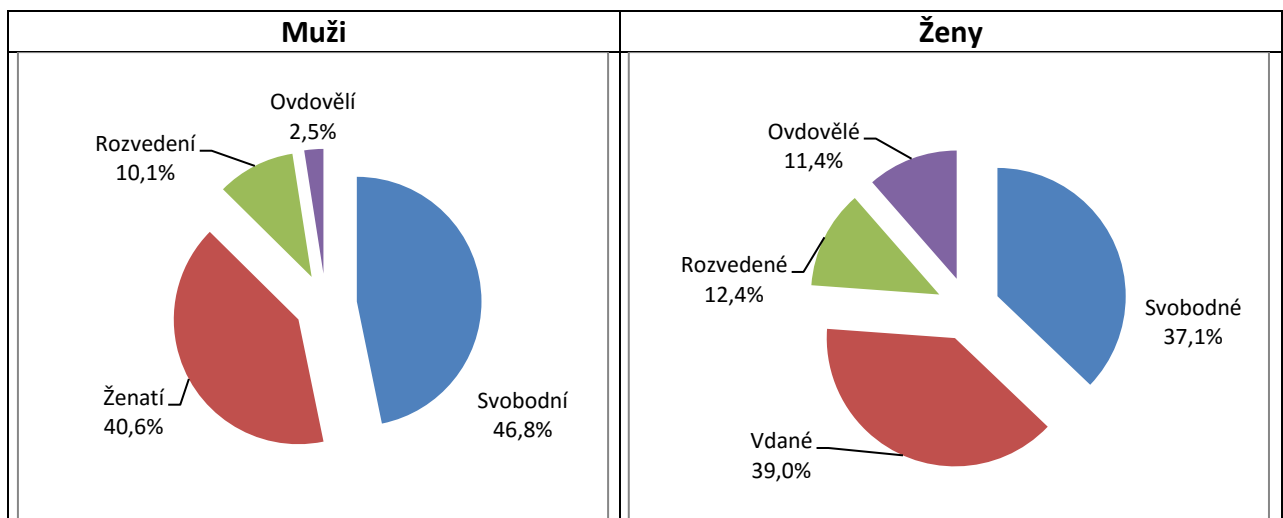

Pracovní verze

Struktura podle sociálních znaků

Jako příklad struktury obyvatel podle sociálních znaků lze uvést např. strukturu podle rodinného stavu. Rozdíly mezi strukturou mužů a žen podle rodinného stavu v ČR lze vyčíst z následujícího grafu.

Graf 4.12: Struktura mužů a žen podle rodinného stavu v ČR, 2016

Zdroj: Vlastní graf podle dat ČSÚ

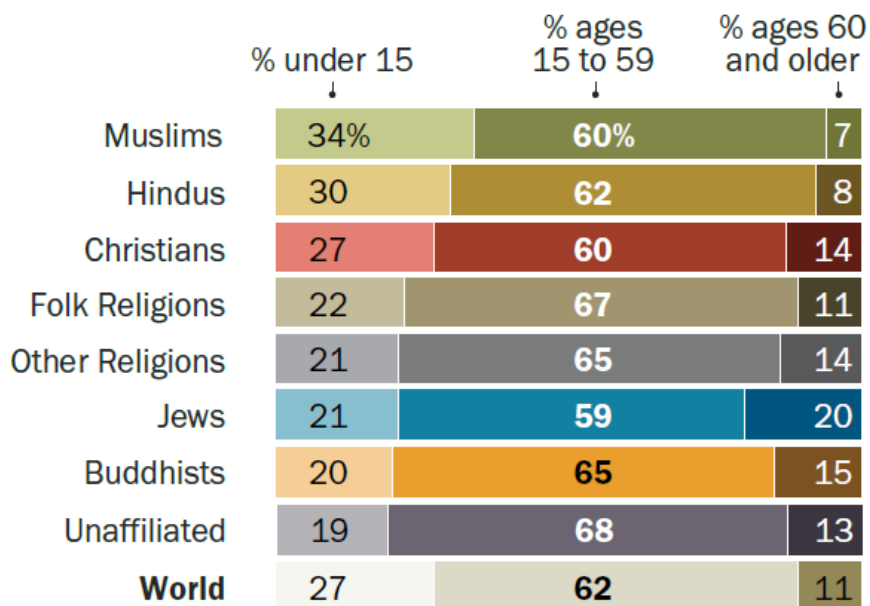

Pracovní verze

Struktura podle kulturních znaků

Pro ilustraci struktury obyvatel podle kulturních znaků může sloužit následující graf, který ukazuje strukturu světové populace podle náboženství a věku (z náboženství vycházejí hodnoty, které obyvatelé sdílejí, ty se pak promítají do kulturu společnosti v nejširším slova smyslu).

Graf 4.13: Světová populace podle náboženství a věku, 2010

Zdroj: Pew Research Center (2015). The Future of World Religions: Population Growth Projections, 2010-2050

4.4 Migrační procesy v historických i současných souvislostech

Migrace patří k nejdůležitějším prostorovým procesům, které ovlivňují svými dopady jak vývoj regionů/ států, z nichž lidé migrují, tak vývoj regionů/ států, do nichž migrace směřuje. K hlavním důvodům, proč lidé migrují, patří důvody ekonomické, tj. snaha lidí zlepšit své ekonomické podmínky, sociální (spojení rodin) nebo politické (odchod ze země jako důsledek nesouhlasu s panujícím politickým režimem). Dalším důvodem může být např. živelní pohroma, přírodní či průmyslová katastrofa.

Migraci můžeme studovat podle různých úhlů pohledu, z hlediska různých vědeckých disciplín (Bilak, 2006)⁶. Podle nich pak můžeme migrační teorie rozdělit na :

- 1) sociologické – např. teorie intervenujících příležitostí (Stouffer, 1940), faktory push-pull (Lee, 1966), sítě migrantů (Taylor, 1986) , transnationální sociální prostory (Pries, 1999, Faist, 2000)
- 2) ekonomické:
 - makroekonomické - klasická (Lewis, 1940), Neoklasická (Harris a Todaro, 1970), keynesiánská (Hart, 1975), duální pracovní trh (Piore, 1979) a na pomezí makroekonomie a sociologie t. kumulativních příčin (Massey, 1990), institucionální teorie (Massey et al., 1993), t. světových systémů (Wallerstein, 1974)
 - mikroekonomické - neoklasická (Sjaastad, 1962, Todaro, 1970, Borja, 1980), t. očekávané hodnoty (DeJong a Fawcett, 1981), nová ekonomie migrace (Stark a Bloom, 1984), včetně teorie relativní deprivace (Stark a Taylor, 1989) a migrace bez mzdových rozdílů (Stark, 2003)
- 3) geografické - gravitační teorie (Stewart, 1941, Zipf, 1946, Isard, 1960, Lowry, 1966), t. entropie (Wilson, 1967), t. katastrof a bifurkace (Wilson, 1981) a t. pohyblivého přechodu (mobility transition) (Zelinsky, 1971),
- 4) obecné (spojující různé přístupy) - t. migračních systémů (Kritz, et al., 1992), multidisciplinární přístup ve spojení s t. pohyblivého přechodu (Massey, 2002)

⁶ Bijak , J. (2006). FORECASTING INTERNATIONAL MIGRATION: SELECTED THEORIES, MODELS, AND METHODS. *CEFMR Working Paper 4/2006*

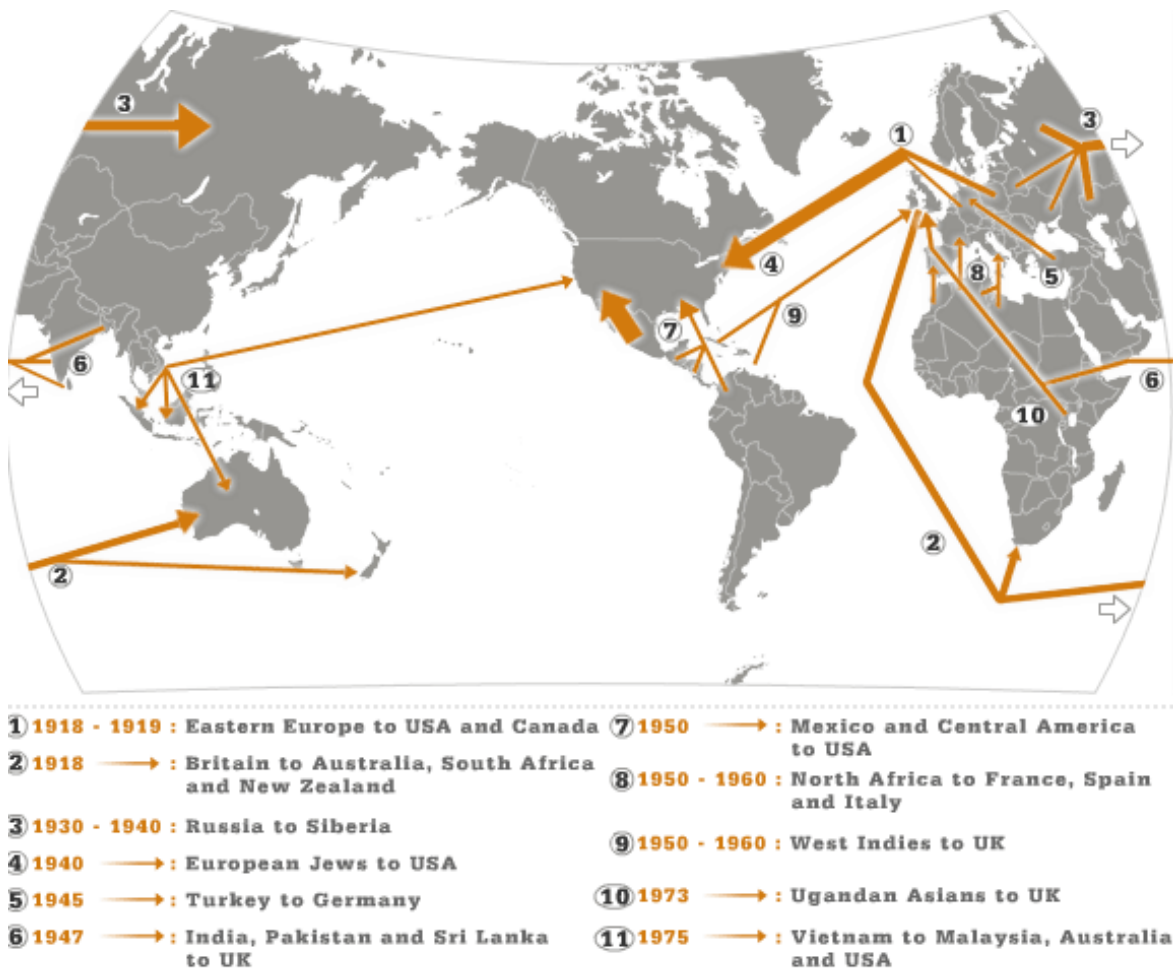

Pracovní verze

Každá z těchto teorií obvykle postihuje jen určitý aspekt migrace. V současném výzkumu této problematiky se stále více prosazují multidisciplinární přístupy. Blíže viz Bilak (2006).

Migrační procesy probíhají dlouhodobě během celé historie lidstva, nicméně v určitých časových obdobích nabývají na intenzitě (kolonizace nově objevených území, války, epidemie různých chorob apod.). Následující obrázek ukazuje migrační toky v Evropě ve 20. století.

Obrázek 4.2: Migrační proudy v Evropě ve 20. století

Zdroj: BBC, http://www.bbc.co.uk/scotland/education/geog/population/migration_map.shtml [cit 2017-08-30]

Pracovní verze

Pokud se zaměříme migraci od počátku tohoto století, lze konstatovat pokračování migračních proudů probíhajících ve druhé polovině 20. století, ale samozřejmě v důsledku ekonomické a politické situace vznikly o nové směry migračních proudů. Narůstající počty migrantů dokumentuje následující tabulka:

Tabulka 4.3.: Migrace podle cílového území (mil. osob)

území/rok	1990	2000	2010	2013
svět	154,2	174,5	220,7	231,5
<i>rozvinuté země</i>	82,3	103,4	129,7	135,6
<i>rozvojové země</i>	71,9	71,1	91,0	95,9
Afrika	15,6	15,6	17,1	18,6
Asie	49,9	50,4	67,8	70,8
Evropa	49,0	56,2	69,2	72,4
Latinská Amerika a Karibik	7,1	6,5	8,1	8,5
Severní Amerika	27,8	40,4	51,2	53,1
Oceánie	4,7	5,4	7,3	7,9

Zdroj: OECF (2015) World Migration in Figures, <https://www.oecd.org/els/mig/World-Migration-in-Figures.pdf>
[cit 2017-12-04]

Vzhledem k tomu, že většina migrantů se snaží zlepšit své ekonomické podmínky, obvykle směřují do zemí vyspělejších (viz rozdíly v počtu migrantů mezi rozvinutými a rozvojovými zeměmi). Světová banka v r. 2010⁷ identifikovala nejvýznamnější migrační koridory takto⁸:

- sever-sever: Německo → USA, UK → Austrálie a Kanada, Korea → UK a USA;
- jih-jih: Ukrajina → Rusko, Rusko → Ukrajina, Bangladéš → Bhutan, Kazachstán → Rusko, Afghánistán → Pakistán;
- jih-sever: Mexiko → USA, Turecko → Německo, Čína, Filipíny a Indie → USA;
- sever-jih: USA → Mexiko a Jižní Afrika, Německo → Turecko, Portugalsko → Brazílie, Itálie → Argentina.

⁷ Zdroj: World Migration report 2013

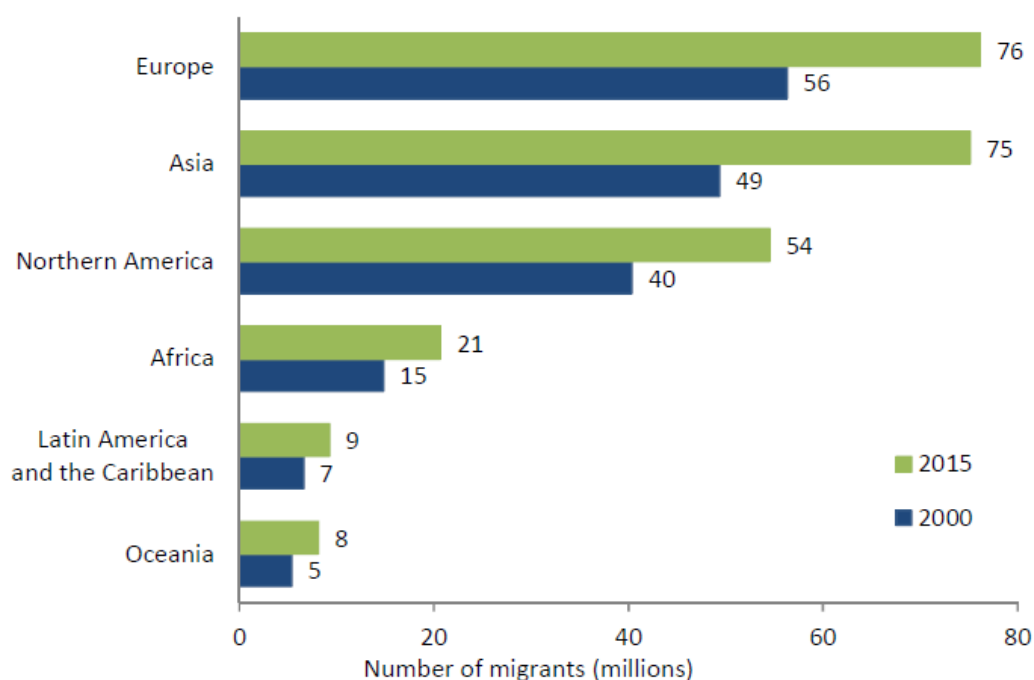
⁸ Sever podle SB je bohatý, rozvinutý, naopak jih je chudší a zaostalejší

Pracovní verze

OSN (2016)⁹ uvádí rozdíl v migraci podle počtu migrantů v r. 2000 a 2015 podle hlavních cílových oblastí takto:

Graf 4.13: Počet mezinárodních migrantů v r. 2000 a 2015

Zdroj: OSN, 2016

Dopady migrace se projevují jak v původní lokalitě/regionu/zemi migranta, tak v území do něhož přichází. V původní zemi migranta může krátkodobě docházet ke zmírnění ekonomických problémů, z hlediska dlouhodobého ale země přichází o aktivní, produktivní (velmi často vzdělanou a kvalifikovanou) část obyvatel, což ve svém důsledku může negativně ovlivnit ekonomický rozvoj země.

V cílové zemi lze dopady vnímat jednak ze strany migranta, jednak z hlediska cílové země (a jejích obyvatel). Dopady migrace můžeme rozdělit na ekonomické, sociální, kulturní, zdravotní, politické, psychologické apod. Vždy budou mít jak pozitivní, tak negativní stránku

⁹ OSN (2016). International Migration Report 2015 (Highlights). ST/ESA/SER.A/375

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Pracovní verze

(např. i když se komunita snaží migranta zapojit do svého života, mohou zde být natolik odlišné postoje, názory, kultura a další specifika, které příchozího mohou dlouhodobě „izolovat“ od majoritní společnosti).

Masová migrace na určité území může vyvolat ekonomické, společenské a ve svém důsledku politické tlaky, které se mohou odrazit ve fungování tohoto území jako celku a přispět k jeho určité destabilizaci (viz např. dopady migrační krize v současné Evropské unii).

Nelze očekávat, že by došlo v rámci světa k nějakému výraznému omezení migrace (zejména vzhledem k rozdílné ekonomické úrovni jednotlivých částí světa). Je potřeba s tímto procesem počítat.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Národohospodářská fakulta VŠE v Praze

This work is licensed under the Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License. To view a copy of this license, visit <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/> or send a letter to Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA.